

która urodziła mu jego piątego syna, Szefatiasza (2 Sm 3,4). fr [msz]

Abitub (hebr. mój ojciec jest dobrocią). W następstwie pokoleń przedstawiony w 1 Krn 8,8-12 Abitub jest wymieniony jako jeden z synów Szacharaima; z układu literackiego tekstu, nie zaś za pośrednictwem genealogicznych powiązań, wynika, że wszyscy byli potomkami Beniamina. fr [msz]

Abiud (hebr. mój ojciec to majestat). Wymieniony w Ewangelii Mateusza przy genealogii Jezusa wychodzącej od Dawida (Mt

1,13); starsze świadectwa nie zachowały się. fr [msz]

Ablucja → Obmycie.

Abner (hebr. ojciec światła / ojciec jest lampą). Pochodzący z pokolenia Beniamina kuzyn króla Saula i naczelny wódz jego armii (1 Sm 14,50n). Uczestniczył w akcjach wojskowych przeciwko Filistynom (1 Sm 17,55), jak również przeciwko Dawidowi (1 Sm 26,5). Po śmierci Saula na polu bitwy autorytarnie, bez pytania ludu, w miejscowości Machanaim ustanowił jego syna Iszbaala królem Izraela (2 Sm 2,8-10). Po-

nieważ również Dawid starał się o koronę, doszło do bitwy, w czasie której Abner zabił Asahela, brata Joaba (2 Sm 2,19-23). Po tym jak z powodu drugorzędnej żony Saula poróżnił się z królem Iszbaalem, prowadził potajemne pertraktacje z Dawidem (2 Sm 3,12n.17-21), został jednak zamordowany przez zwierzchnika wojsk Joaba w zemście za zabicie Asahela (2 Sm 3,22-30). Żałoba narodowa, którą ogłosił Dawid, świadczy o wielkim szacunku dla Abnera, a także subtelnym wyczuciu politycznym Dawida, bowiem zaskarbił sobie przez to przychyłość Królestwa Północnego (2 Sm 3,31-39). fr [msz]

Położona w mieście Hebron grota Makpela jest czczona przez muzułmanów, chrześcijan i Żydów jako miejsce wiecznego spoczynku **Abrahama**. Budowlę o masywnych murach postawiono nad grobem na rozkaz Heroda Wielkiego.

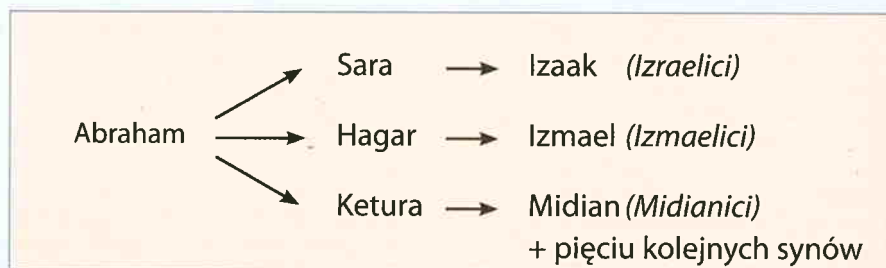
Abraham. Protoplasta Izraela, nazywał się najpierw Abram (hebr. wielki ojciec), a imię Abraham (hebr. ojciec mnóstwa) otrzymał dopiero po zawarciu →przymierza (Rdz 17,5) na znak szczególnego wybrania i powierzenia mu misji. Abraham pojawia się już w prehistorii (Rdz 11,27-31) jako ta osoba, która potem wejdzie w zupełnie nową epokę. Jest centralną postacią następującego po prehistorii bibl. cyklu opowieści o Abrahamie (Rdz 12-25). Stanowi on wprowadzenie do cyklu narracji o praojcach (Rdz 12-50). Wg Rdz 11,31 Abraham wyruszył z Ur w Chaldei przez Charan (mezopotamskie sanktuarium boga księżycowego Sina) do Kanaanu. Posłuszny rozkazowi Bożemu opuścił swoją ojczyznę i rozpoczął wędrówkę do Kanaanu wraz ze swoją żoną →Sara [1] (do Rdz 17,5: Saraj) i swoim kuzynem →Lotem, z którym potem musiał się rozdzielić (Rdz 13). Po zagadkowym spotkaniu z Melchizedekiem, kapłanem i królem Salem (Rdz 14,18-20), Abrahamowi objawił się Bóg i zawarł z nim przymierze (Rdz 15; 17). Na razie małżeństwo Abrahama i Sary

było bezdzietne. Niewolnica Sary →Hagar urodziła →Izmaela [1] (Rdz 16), a potem za sprawą podpowiedzi Sary została wypędzona (Rdz 21,10). Opowiadanie o zawarciu przymierza pełni jednocześnie rolę etiologii rytu obrzezania. Jedną z najśłynniejszych scen bibl. jest spotkanie Boga z Abrahamem pod dębami Mamre (Rdz 18): Abrahamowi mimo zaawansowanego wieku zostaje obiecane potomstwo; Sara usłyszała to i zaśmiała się (paralela do śmiechu Abrahama przy okazji innej obietnicy w Rdz 17,17).

Po opisie wędrówki Abrahama na południe (Rdz 20) kolejny rozdział opowiada o macierzyństwie Sary i narodzinach Izaaka. Obiektem licznych interpretacji i refleksji m.in. w judaizmie jest opowiadanie o ofiarowaniu Izaaka w Rdz 22: Bóg wypróbował posłuszeństwo wiary Abrahama przez to, że zażądał złożenia w ofierze jego syna Izaaka, potem jednak przerwał ofiarowanie. Na końcu Abraham nabył od Chetyty Efrona kawałek ziemi, który przeznaczył na grób dla Sary (Rdz 23).

Abraham jest uważany za dziedzica wiecznej obietnicy, że Bóg da mu w posiadanie kraj (Rdz 12,7; 13,15) oraz za pośrednika przy uzyskiwaniu błogosławieństwa (Rdz 12,3). Jemu, mimo jego bezdzietności i zaawansowanego wieku, obiecano liczne potomstwo (Rdz 12,2; 13,6; 15,5). Z Abrahamem JHWH zawarł swoje przymierze (Rdz 15; 17).

Osoba Abrahama nie jest poświadczona w źródłach pozabiblijnych. Z literackiego punktu widzenia cykl opowiadań o dziejach Abrahama opiera się na legendzie, w której znajduje się ziarno prawdy historycznej, jednakże nie da się jej już ująć za pomocą historiografii. Tradycyjnie datuje się życie Abrahama na czas istnienia kananejskich miast-państw, w okresie współczesnym imperium starobabil. (XVIII w. przed Chr.). Na podstawie genealogii bibl. można powiedzieć, że Abraham był protoplastą niektórych ludów otaczających Izrael: przez swego brata Nachora był spokrewniony z Aramejczykami (Rdz 22,20-23); był praojcem Izmaelitów za sprawą swego syna Izmaela, zrodzonego z jego egip. niewolnicy Hagar (Rdz 21,15-21; 25,12.18). Przez swoją drugą żonę →Keturę stał się

Drzewo genealogiczne potomków **Abrahama** wg Rdz 25.

Wędrowki Abrahama wg Rdz 11,31–13,3.

protoplastą plemion południowosemickich. Miejscowościami, które odgrywają znaczącą rolę w opowiadaniu o Abrahamie, są Sy-

chem, Betel, Beer-Szeba i przede wszystkim Hebron. Wg Rdz 25,7-11 Abraham zmarł w wieku 175 lat i został pochowany obok

Abrahama łono. Wg żyd. wyobrażeń, które przejmuje Łk 16,22n, jest to miejsce wiecznej szczęśliwości, przedstawiane jako wspólnota stołu z Abrahamem; siedzi się tam na zaszczytnym miejscu po prawicy Abrahama. me [msz]

Abram (hebr. wielki ojciec). Imię protoplasty Izraela, jakie nosił pomiędzy Rdz 17,1 a Rdz 17,5; potem wyłącznie nazywany Abrahamem. fr [msz]

Abrona (być może hebr.: przejście; bród). Jedno z miejsc, gdzie mieli obozować Izraelici po wyjściu z Egiptu (Lb 33,34n); prawdopodobnie leżało na południe od Timny. fr [msz]

Absalom (hebr. mój ojciec jest pokojem). 1) Trzeci syn Dawida urodzony w Hebronie, którego matką była Maaka, córka króla z Geszur (2 Sm 3,2n). Pojawia się na scenie wydarzenia za sprawą zabójstwa swego przyrodniego brata Amnona. Ten bowiem romansując ze swoją przyrodnią siostrą Tamar, wykorzystał ją seksualnie, po czym nie chciał jej poślubić (2 Sm 13,1-22). Ażeby zmazać tę hańbę, Absalom kazał zamordować Amnona podczas wielkiej uczty (2 Sm 13,28n). Przed czekającą go karą z ręki jego ojca, Dawida uciekł do dziadka, króla Talmaja, do Geszur (2 Sm 13,37). Na dworze królewskim rzecznikiem Absaloma był jego kuzyn → Joab [1], wódz niezależny wojska, który sprawił, że po trzech latach mógł powrócić do Jerozolimy (2 Sm 13,38–14,24). Potem Joab nie troszczył się już jednak wcale o Absaloma. Skoro najstarszy syn Dawida Amnon nie żyje, a o drugim z kolei Kilcacie nie nie słyhać, za następcę tronu uważano Absaloma. Był wtedy mężem wojny okazałym i niezwykle urodziwym

(2 Sm 14,25n), bardzo energicznym i czynił wszystko, by zyskać poważanie wśród ludu (2 Sm 15,1-6). Po roztroprym przeprowadzeniu działań przygotowawczych dokonał zamachu stanu i wypędził Dawida z Jerozolimy (2 Sm 15,13-16). O jego nadzwyczajnych zdolnościach świadczy to, że zdołał wygnać na tereny po wschodniej stronie Jordanu zarówno Dawida, jak również jego skutecznego generała Joaba, który w tym przypadku stanął przeciwko Absalomowi. Jeśli nawet nie zostały podane przyczyny powstania, nie da się wykluczyć, że Absalomowi chodziło o udaremnienie wysiłków Dawida, by umieścić na tronie Salomona (1 Krl 1,17.30), albo o ustalenie sukcesji do tronu na swoją korzyść. Jego rebelia powiodłaby się, gdyby posłuchał dawnego doradcy Dawida Achitofela i ścigał zmęczonych walką przeciwników (2 Sm 17,1-4). Tymczasem zaufał szpiegowi Dawida, Chuszajowi, i przegrał bitwę. On sam podczas ucieczki zaplątał się w gałęzie drzewa i – pomimo wyraźnego zakazu Dawida (2 Sm 18,5.12) – został zamordowany przed Joaba (2 Sm 18,9-14).

2) Poseł, który z nadania Judy Machabeusza, udał się do Lizjasza, aby wynegocjować korzystny dla Żydów traktat pokojowy (2 Mch 11,17). fr [msz]

Abubos (prawd. imię arabskie). Wspomniany mimochodem ojciec przeciwnika Machabeusza Ptolemeusza VI (1 Mch 16,11.15). fr [msz]

Abu Gosz → Emaus.

Achab (hebr. brat ojca).

1) Jeden z najświetniejszych i odnoszących największe sukcesy królów Królestwa Północnego; rządził w latach 871-852 przed

Sary w grocie Makpela koło Mamre w dzisiejszym Hebronie.

Z perspektywy finalnej wersji tekstu bibl. Abraham pełni dla judaizmu w → diasporze rolę wielkiej postaci kształtującej tożsamość, która pobożnie czciła Boga JHWH, bez względu na to, czy przebywała w Babilonii, czy w Egipcie.

W Nowym Testamencie do dziejów Abrahama nawiązuje w swojej mowie Szczepan (Dz 7,2-8). Abraham jest uważany za ojca wiary (Rz 4,1-5; Ga 3,6-9; por. Hbr 6,13-15), ponieważ na wezwanie Boga porzucił wszystkie zabezpieczenia i wyruszył „do kraju, który ci wskażę” (Rdz 12,1). Uwierzył obietnicom dotyczącym kraju i potomstwa i byłby gotowy ofiarować Bogu swojego najukochańszego syna, który urodził mu się w podeszłym wieku (Rdz 22).

Abraham pełni rolę protoplasty Izraela dla judaizmu, jest uważany za ojca wiary w chrześcijaństwie, a ponadto Koran nazywa go „przyjacielem Boga” i w islamie uchodzi za ważnego przodka Mahometa. Dlatego mówi się o trzech religiach wywodzących się od Abrahama. → Apokalipsa Abrahama, → Testament Abrahama. mia [msz]

Chr. Od swego ojca przejął królestwo dobrze zorganizowane pod względem administracyjnym wraz z niedawno założoną stolicą Samarią (1 Krl 16,29-31). Skutki małżeństwa z tyryjską księżniczką → Izebel były wielorakie i doniosłe. Przyjaźń z Tyrem zagwarantowała mu dostęp do najważniejszych portów i szlaków handlowych. Za swych rządów zakończył również trwający

Od dawna tradycja żyd. podaje, że ten wykuty w skale grobowiec w dolinie Cedronu należał do syna Dawida **Absaloma**. Choć budowla pochodzi dopiero z I w. przed Chr., także dzisiaj określana jest mianem grobu Absaloma.

Król **Achab**, władca Izraela (Królestwo Północne) miał posiadać 2000 wozów bojowych; poza tym znany był ze swojej działalności budowlanej, czego przykładem może być Megiddo. Na zdjęciu: ruiny stajni w Megiddo.

bez mała sto lat „stan wojny” z Królestwem Judy. Te nowe relacje zostały przypieczone słubem córki (lub siostry) Achaba imieniem Atralia z judzkim następcą tronu Joramem (2 Krl 8,18). Potrafił zdobyć sobie uznanie także wśród ludów ościennych. Posłuszni mu byli Moabici (2 Krl 1,1). Wydaje się, że król Aramu Ben-Hadad dwukrotnie odważył się dokonać inwazji na terytorium Izraela. Wraz z 32 sprzymierzonymi oblegał Samarię (1 Krl 20,1-12), został jednak odparty (1 Krl 20,13-21). Kiedy podczas drugiej bitwy pod Afek został wzięty do niewoli, Achab zapowiedział, że daruje mu życie pod warunkiem, że tamten zwróci zajęte miasta i pozwoli na izraelski handel w Damaszku (1 Krl 20,34). Ze źródeł asyr. wiadomo, że Achab, zawarłszy sojusz z kilkoma innymi królami (np. tym z Damaszku), ruszył na wojnę przeciwko Salmanassarowi III i odparł Asyryjczyków (być może nawet zwyciężył pod Karkar – na podstawie danych archeologicznych rezultatu tej bitwy nie da

się do końca ustalić). Dane asyr., wg których Achab posiadał 2000 wozów bojowych i 10 000 ludzi, wskazują, że jego oddziały stanowiły połowę armii nieprzyjacielskiej. Achab zmarł, walcząc z Ben-Hadadem, który nie dotrzymał obietnicy zwrotu zawłaszczonych miast (1 Krl 22,29-36). Wzmiankowany już rozkwit gospodarczy manifestował się w ożywionej działalności budowlanej; Achab wznosił w Samarii pałac z kości słoniowej (1 Krl 22,39), zajął ponadto jeden na równinie Jizreel (1 Krl 21,1); także inne miejsca, takie jak →Chasor [1] czy Megiddo, świadczą o jego działalności budowlanej. Na religijnej ocenie Achaba piętno odcisnął konflikt z prorokiem →Eliaszem [1]. Przywłaszczenie winnicy Nabota i zamordowanie jej właściciela (1 Krl 21) było zdaniem potężnego orientalnego władcy czymś możliwym, a w oczach Izebel uchodziło za oczywistość, natomiast Eliasz uważał je za jawne zbrodnictwo niewinnego. Achab, kierując się względami politycznymi, nie stawiał wystarczającego oporu synkretyzmowi religijnemu (wznosił ołtarz ku czci Baala 1 Krl 16,31-33). Pozwolił jednak Eliaszowi na rozprawienie się z prorokami Baala (1 Krl 18,1-40). Ponieważ małżonce Achaba bardzo zależało na zaprowadzeniu kultu →Baala [1], doszło do ponownego konfliktu z prorokiem (1 Krl 19,1-3). Równocześnie Achab – nawet jeśli niechętnie – wysłuchiwał ostrzeżeń proroka JHWH Micheasza (1 Krl 22,13-28). Imiona jego dzieci, z których każde zawiera w sobie człon imienia Bożego, potwierdzają wiarę Achaba w JHWH.

2) Prorok żyjący w czasach Jeremiasza, który zamiast nadchodzącego wygnania zwiastował zbawienie; kara, która została mu za to obwieszona przez Boga, miała się stać przysłowiowa (Jr 29,22). fr [msz]

Rzym, prowincja Achaia.

Achaik (gr. z Achai). Chrześcijanin z Koryntu wzmiankowany przez Pawła w 1 Kor 16,17. me [msz]

Achaja. Środkowa i pld. Grecja; w 146 r. przed Chr. uległa Rzymianom, w 27 r. przed Chr. stała się samodzielną prowincją ze stolicą w Koryncie. Od 44 r. po Chr. prowincja, wspomniana w 1 Kor 16,15, była rządzona przez urzędującego w Koryncie namiestnika, którego wybierał senat rzym. i któremu przysługiwał tytuł *prokonsula* (→Gallio). me [msz]

Acharchel (hebr. brat Racheli/macierzyństwa). Był przywódcą plemiennym w ramach pokolenia Judy (1 Krn 4,8). fr [msz]

Achasbaj (od hebr. kwitnąć). Ojciec Elifeleta, jeden z Trzydziestu, elitarnego oddziału u boku Dawida (2 Sm 23,34). fr [msz]

Achasztari (znacznie niejasne, być może brat Asztariego). Członek plemienia Judy w piątym pokoleniu po protoplaście rodu (1 Krn 4,5-7; 2,24). fr [msz]

Achaz (hebr. chwycił; forma skrócona od Ochozjasz – JHWH chwycił).

1) Rządził jako dwunasty król w Królestwie Południowym w latach 734-728 przed Chr. w okresie niezwykle napięć politycznych. Król Resin z Damaszku i Pekach, władca Królestwa Północnego, chcieli utworzyć przeciwko Asyrii koalicję obejmującą wszystkie światowe imperia. Ostrzeżony przez proroka Izajasza Achaz nie przyłączył się do tego sojuszu. Kiedy więc alians państw chciał przy pomocy środków militarnych zmusić małą Judę do przystąpienia do tzw. wojny syro-efraimskiej (734-732 r. przed Chr., nazwana tak ze względu na dwóch czołowych agresorów; zob. Iz 7,1-8), król – pomimo niezwykle gwałtownego sprzeciwu ze strony proroka Izajasza – zwrócił się o pomoc do Asyrii (2 Krl 16,5-9). Prośba ta spowodowała interwencję Tiglat-Pilesera III (745-727 r. przed Chr.). Błąd popełniony przez króla sprawił, że Izajasz polecił, aby całą nadzieję pokładać w tym momencie w mającym nadejść królewskim potomku. Teksty mówiące o tym (Iz 7,10-17; 8,23b-9,6; 11,1-8) są kamieniami milowymi w procesie rozwoju nadziei mesjańskiej (→Mesjasz). Obraz króla, na którym swe piętno odcisnął konflikt z prorokiem Izajaszem, został w późniejszym okresie poddany krytycznej ocenie: „popierał zepsucie w Judzie i bardzo sprze-

Pieczeń króla **Achaza**; inskrypcja głosi: „Należy do Achaza [syna] Jotama, króla Judy” (wypalona glina, ok. 1 cm średnicy).